

Nr 18.

Ankom till riksdagens kansli den 14 april 1921 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag till ändring av vattenlagens bestämmelser om vitsord till vattenregleringsföretag med tvångsdelaktighet.

Närvarande: herrar von Sneidern, von Sydow, Carl E. Svensson, Hult, Tjällgren, J. B. Johansson*, Julin, Lundberg, Magnusson i Kalmar*, Andersson i Knäppinge, Karlsson i Gasabäck, Hagman*, Magnusson i Skövde*, Nilsson i Vibberbo, Hage och Carlsson i Solberga.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 77, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Lyberg* föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående sådan ändring av vattenlagens bestämmelser om vitsord till vattenregleringsföretag med tvångsdelaktighet, att den i 3 kap. 1 § av samma lag stadgade inskränkning i initiativrätten helt eller delvis bortfölle.

Angående de skäl, som anförts till stöd för berörda hemställan, tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet dels i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande av vattenfallsstyrelsen, dels ock lämnat Svenska vattenkraftföreningen tillfälle att yttra sig.

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 9 saml. 2 avd. 15 häft. (Nr 18.)

I anledning härav hava yttranden inkommit från vattenfallsstyrelsen och Svenska vattenkraftföreningen, vilka yttranden såsom bilagor I och II äro fogade vid detta utlåtande.

Utskottet.

Såsom motionären anfört, har förevarande spørsmål varit föremål för behandling av de sakkunniga, vilka tillkallats för att biträda med överarbetning av vissa delar i det av vattenrätts- och dikningslagskommittéerna den 17 december 1910 avgivna förslag till vattenlag. De sakkunniga ansågo för sin del, att kravet på majoritet för rätt att påfordra tvångsdelaktighet i vattenregleringsföretag icke borde frånträdas, och anförde till stöd härför de skäl, vilka äro omnämnda i motionen.

Ehuru utskottet finner, att motionären framfört beaktansvärda skäl till stöd för motionen, har utskottet dock icke ansett sig kunna tillstyrka densamma. Vattenlagen har nämligen varit i tillämpning en jämförelsevis kort tid, och de erfarenheter, som under denna tid vunnits, torde icke vara av beskaffenhet att kunna motivera, att redan nu till förnyad prövning upptages den omdiskuterade frågan. De olägenheter, som följa med lagens nuvarande avfattning och som av motionären skarpt framhållas, voro nämligen, som omtalats, under förarbetena till lagen uppmärksammade utan att kunna leda till annan lösning av frågan, än den lagen nu giver. Enligt utskottets uppfattning har ej heller motionären givit uppslag, vilka kunna giva anledning antaga, att vid vidare bearbetning skall ernås ett bättre resultat, än det vartill lagstiftarna nu kommit.

Så har motionären framfört möjligheten av att införa olika bestämmelser för å ena sidan regleringar för såväl kraft- som torrläggningsändamål och å andra sidan för enbart kraftändamål. Ett dylikt förfaringssätt skulle emellertid förrycka hela underlaget för regleringsinstitutet, vilket går ut på att varje regleringsföretag bör, såvitt möjligt, planläggas som ett gemensamhetsföretag för de båda nyssnämnda grupperna. Vid bibehållandet av denna princip skulle ett upphävande av majoritetsvillkoret i fråga om vattenregleringar nödvändiggöra en ändring jämväl i fråga om sjösänkningar och invallningar, beträffande vilka företag majoritetsbestämmelser förefinnas i 7 kap. av vattenlagen. Det torde nämligen icke låta sig göra att praktiskt uppdraga en gräns mellan sjösänkning och vattenreglering.

Under sådana förhållanden anser utskottet, under fullt beaktande av den svaghet i den nuvarande lagstiftningen, till vilken motionären dragit uppmärksamheten, att vidare erfarenhet av lagens verkningar i

olika avseenden bör avvaktas, innan man går till förnyad prövning av frågor av så pass genomgripande art, som den av motionären framförda. På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 14 april 1921.

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL VON SNEIDERN.

Kungl. Vattenfallsstyrelsen.

Bilaga I.

Till konungen.

Genom nådig resolution den 18 februari 1921 har Eders Kungl. Maj:t på framställning av riksdagens andra lagutskott anbefallt vattenfallsstyrelsen avgiva yttrande i anledning av en av herr Lyberg inom riksdagens första kammare väckt motion, nr 77, angående ändring av vattenlagens bestämmelser om vitsord till vattenregleringsföretag med tvångsdelaktighet.

Det spörsmål, som motionären fört fram, har, redan före vattenlagens tillkomst, varit föremål för dryftning. Vattenfallsstyrelsen vill erinra, att, såsom motionären också framhållit, styrelsen i sitt underdåniga utlåtande den 29 juli 1912 i anledning av vattenrätts- och dikningskommittéernas betänkande den 17 december 1910 med förslag till vattenlag, funnit sig böra föra fram liknande synpunkter, som motionären nu framhållit. Den kritik, som vattenrättssakkunnige i sitt utlåtande den 14 mars 1917 (sid. 275) häremot riktat, kan icke anses uttömmande, och de sakkunnige hava själva för övrigt medgivit, att i huvudfrågan delade meningar kunna råda om lämpligheten av kommittéförslaget eller vattenfallsstyrelsens förslag.

Det synes emellertid vattenfallsstyrelsen fortfarande uppenbart, att vattenlagen i sin nuvarande form drar alltför snäva gränser för initiativrätten till tvångsreglering. De betydande kapitalutlägg, som i regel äro förbundna med vattenregleringsföretag, framkalla redan i och för sig betänksamhet hos en företagare, även om han har att vänta stor ekonomisk nytta av företaget. Det kan under sådana förhållanden synas vara mindre rättvist, att, när en företagare med måhända betydande ekonomiska uppoffringar genomfört ett dylikt företag, en annan fallägare skall utan någon kostnad för sig skörda vinst av detsamma. A andra sidan bör man ej förglömma, att de ifrågavarande majoritetsbestämmelserna i III kapitlet stå i ett visst organiskt samband med övriga majoritetsbestämmelser i vattenlagen, särskilt II kapitlets 5 och 7 §§, vadan en ändring icke bör ske utan föregången undersökning av dess inverkan på vattenlagen i dess helhet. Dock vill vattenfallsstyrelsen till sist framhålla, att den av motionären väckta frågan har betydelse jämväl för kronan som fallägare i flera älvar, där kronan icke äger större delen av fallhöjden, men där utredning av möjligheterna av en reglering pågår.

Det synes emellertid icke lämpligt att redan nu företaga en ändring i förevarande del av vattenlagen, innan man ännu har någon vidare erfarenhet av lagens verkningar i olika hänseenden. Därest vattenlagen efter någon tids giltighet skulle visa sig i behov av komplettering och till och med ändring i vissa delar, bör det spörsmål, som motionären berört, givetvis underkastas förnyad granskning.

I anslutning till vad sålunda framförts, anser sig vattenfallsstyrelsen kunna förorda, att en förnyad utredning av det av motionären väckta spörsmålet i sinom tid kommer till stånd.

Stockholm den 11 mars 1921.

Underdånigst

FR. MALM.

Mauritz Skeppstedt.

Svenska Vattenkraftföreningen.

Bilaga II.

Till Riksdagens Andra Lagutskott.

Genom skrivelse av den 4 februari har Riksdagens andra lagutskott lämnat Svenska vattenkraftföreningen tillfälle avgiva yttrande över en vid årets riksdag av herr *Lyberg* väckt motion (I: 77) angående ändring av vattenlagens bestämmelser om vitsord till vattenregleringsföretag med tvångsdelaktighet, och får vattenkraftföreningen med anledning härav vördsamt anföra följande.

Genom 1918 års vattenlag med däri sedermera vid dess fullständigande — åren 1919 och 1920 — vidtagna ändringar har stadgats såsom förutsättning för initiativrätt såväl beträffande enhetligt utbyggande av en olika ägare tillhörig fallsträcka som beträffande genomförandet av sjöregleringar och sjösänkingsföretag med tvångsdelaktighet, att sökanden till företaget eller de som förena sig med honom skola äga minst halva vattenkraften i fallsträckan respektive komma i åtnjutande av minst halva den med företagens genomförande förknippade båtnaden. Undantag härifrån medges endast beträffande utnyttjande av vattenkraft under begränsad tid för kvarn, såg eller annan mindre anläggning av samfällt strömfall (2 kap. 7 § 2 stycket) och beträffande invallningsföretag. Med avseende på sistnämnda företag kan *ej* en majoritet av invallningsintresserade påkalla tvångsanslutning, utan har föreskrivits, att jordägare, som vägrar sin anslutning till ett invallningsföretag, kan påfordra att få sin av invallningen berörda mark utlöst enligt vissa i lagen stadgade grunder. Den princip, som vattenlagen alltså antagit beträffande utövande av tvångsrätt vid vattenregleringsföretag, förordas också såväl av vattenrätts- och dikningslagskommittéerna, vattenrättssakkunniga och 1919 års torrläggningssakkunniga som i 1918 och 1920 års vattenlagspropositioner. Kommittéerna ansågo nämligen, att vid införandet av en ny tvångsrätt en skälig begränsning måste sökas, detta även av praktisk anledning. Vattenrätts-

sakkunniga anslöto sig härtill särskilt emedan den intagna ståndpunkten stode i god överensstämmelse med den grundsats, som för likartat fall vunnit tillämpning beträffande vitsord till vattenavledning enligt 13 § av då gällande dikningslag.

Lagstiftarna hava alltså vid införande av ifrågavarande tvångsrätt ansett sig böra framgå med försiktighet och med vidhållande i viss mån av de principer, som i äldre lag tillämpats beträffande jämförliga förhållanden. Såsom motionären framhållit, var frågan om uppgivande av majoritetsprincipen före under lagstiftningsarbetet, men lagstiftarna funno likväl, att densamma borde bibehållas. För att under sådana förhållanden en utredning enligt motionärens förslag skulle anses påkallad, måste ett starkt behov av en lagändring i motionens syfte hava gjort sig gällande. Den tid va omkring två år, under vilken vattenlagen varit i tillämpning, torde dock vara alltför kort — med hänsyn även till att dessa år intagit en särställning i ekonomiskt avseende med åtföljande minskning av verksamheten på vattenbyggnadsområdet — för att vare sig något dylikt behov skulle hava kunnat göra sig gällande i större omfattning eller någon vidare erfarenhet skulle hava vunnits av ifrågavarande tvångsrätt.

Motionären utgår från att den genom en sjöreglering vunna båtnaden för ägare av nedanför liggande strömfall alltid skulle fördela sig å samtliga strömfall emellan den ifrågavarande sjön och havet ungefärligen i proportion till fallhöjden. Detta är ej med verkligheten överensstämmande. Särskilt när det gäller ett sådant förhållande, som det av motionären framdragna, nämligen att avrinningen i »bivattendrag» till en större älv som Dalälven regleras, torde det snarare kunna påstås, att nyttan blir i regel proportionsvis större för ägare av strömfall i bivattendraget än för ägare av strömfall i huvudvattendraget. Strömfall i huvudvattendraget erhålla den huvudsakliga vattenmängden från annat håll och det är ingalunda visst, att det från bivattendraget kommande tillskottet framkommer till dem på tider, då det är behövt till täckande av brist i den för respektive vattenverk erforderliga vattentillgången. För huvudvattendraget finnas ock andra möjligheter till utjämning av vattenframrinningen, t. ex. genom reglering av sjöar, genom vilka huvudvattendraget rinner, eller genom reglering av sjöar i andra bivattendrag. Båtnaden av en sjöreglering kan för ägare av längre ned belägna strömfall till och med helt upphöra, om regleringen av en mellanliggande sjö kunnat genomföras i den utsträckning, att s. k. fullständig reglering av avrinningen från dess nederbördsområde ernåtts. Även kan båtnaden av en sjöreglering avsevärt beskäras nedanför en eller flera större oreglerade sjöar, vilkas vattenståndsvariationer och avbördningsförhållanden delvis eller i huvudsak bestämmas av tillrinningen från andra delar av vattendragets nederbördsområde.

Regleringen av ett bivattendrag kan och bör också i flere fall ordnas särskilt med hänsyn till ägarnas av strömfall i bivattendraget intresse att t. ex. genomföra dygns- och veckoreglering. Även härigenom erhålla dessa strömfallsägare en proportionsvis större båtnad av sjöregleringen än ägare av strömfall i huvudvattendraget.

Det sålunda påpekade förhållandet, att båtnaden av en sjöreglering i ett bivattendrag kan vara i förhållande till fallhöjden mindre för strömfall i huvudvattendraget än för strömfall i bivattendraget medför, att ägare av strömfall i bivattendraget hava större möjligheter än motionären antagit att erhålla den

majoritet i fråga om båtnaden, som erfordras för att tvinga övriga fallägare till deltagande i regleringsföretaget.

Det är icke heller under alla förhållanden berättigat att ägare av strömfall i ett bivattendrag få möjlighet att tvinga ägare av strömfall i huvudvattendraget till deltagande i reglering av vattenavrinningen i bivattendraget, även om de senare skulle till en början få nytta av regleringen. Den möjligheten föreligger nämligen, att huvudvattendraget framdeles kan komma att regleras genom andra sjöregleringar, så att ägarna av strömfallen i huvudvattendraget icke vidare hava någon nytta av bivattendragets reglering. Under dylika förhållanden är det knappt rättvist, att sistnämnda strömfallsägare skola kunna tvingas att för all framtid bidra till bivattendragets reglering.

Vattenkraftföreningen anser på nu anförda skäl — och med hänsyn även därtill att motionärens syftemål icke torde kunna vinnas utan ganska vittgående lagändringar — lämpligt, att större erfarenhet först bör vinnas i fråga om verkningarna av den nya vattenlagens bestämmelser i nu ifrågavarande avseenden, innan någon ändring av densamma ifrågasättes, varför det icke synes föreningen vara påkallat att för närvarande anordna en utredning i det av motionären angivna syftet.

Stockholm den 12 mars 1921.

Svenska vattenkraftföreningen

J. C:SON KJELLBERG.

Otto R. Alrutz.
